

hozása akkora feladat, amire a könyvtáraknak nincs idejük. Ennek ellenére a könyvtárak hasznosnak és szükségesnek találták az adatokat, amelyek némi fényt vetettek a drága pénzért előfizetett adatbázisok kihasználtságára. Az ARL könyvtárak többsége több tucat adatbázis-szolgáltatóval dolgozik, ezért az összevethetőség időben és a szolgáltatók, adatbázisok között feltétlenül megoldandó feladat.

A könyvtárak hiányolják a használói viselkedés mélyebb feltárását is. Az adatbázisok használatának gyakoriságát, a keresések időtartamát, a letöltött információ mennyiségét középpontba állító statisztikai adatgyűjtés ezt nem mutatja, a használói profilokkal történő összevetés viszont adatvédelmi szempontból és technikailag is aggályos.

A vizsgálat alapján több javaslat fogalmazható meg a felsőoktatási és szakkönyvtárak számára:

- Az adatok elemzésekor szorítkozzanak a számokra fontosabb, nagyobb hatású adatbázisokra.
- A szolgáltatóktól kapottak mellett helyben is gyűjtsenek adatokat a külső adatbázisok használatáról (pl. a belépési kísérletek számáról). Ezek minden bizonnyal következetesebbek lesznek, mint a kívülről érkezők.
- A könyvtáraknak sokszor szükségük van összeített statisztikai adatokra, amelyek finom elemzésre nem alkalmasak, de jól mutatják a használói igények alakulását, ezért érdemes ezeket folyamatosan gyűjteni.
- A könyvtáraknak célszerű kívülállót felkérni a szolgáltatók által nyújtott adatok megbízhatóságának ellenőrzésére.
- A könyvtárak ragaszkodjanak ahhoz, hogy a szolgáltatók dokumentálják statisztikai módszereiket, így pontosan tudhatják, hogyan alakítottak ki bizonyos mutatókat, mit értenek az egyes paramétereken, és módjuk van ezekre reagálni.
- A könyvtárban legyen olyan munkatárs, aki járatos a statisztikai adatok gyűjtésében, kezelésében,

elemzésében, és ezen a téren partnere lehet a szolgáltatóknak.

A használati adatok egységes értelmezése, a tartalmában és formájában standardizált adatgyűjtés és -szolgáltatás olyan célok, amelyeket a szolgáltatók és a könyvtárak csak hosszú távon, közös munkával érhetnek el. Jó lenne, ha a tartalomszolgáltatók az ICOLC irányelveinek megfelelően állítanák össze statisztikai jelentéseiket.

Az ARL E-Metrics projektje ráirányította a figyelmet a megoldandó problémákra, és számos könyvtárat döbbsentett rá arra, hogy a statisztikai adatok értelmezése, kezelése, elemzése a könyvtárosok részéről is speciális felkészültséget igényel. A legtöbb könyvtárban az sem volt egyértelmű, hogy kinek a feladata a használati adatok, jelentések értelmezése, és nem létezik olyan vezetői információs rendszer, amelybe ezek szervesen illeszkednének. Hiányzik a szervezeti kultúra, amely az értékelés háttérül szolgálhatna. Fejlődniük kell tehát szervezetileg, szakképzettségben és stratégiai gondolkodásban ahhoz, hogy a használati adatokat megfelelően tudják használni.

A könyvtáraknak megegyezésre kell jutniuk a kért adatok tekintetében, hogy a szolgáltatók mindenki számára egységes, összevethető statisztikát készíthessenek. Mindkét félnek tisztában kell lennie azzal, hogy a technológiai fejlődés, az adatbázisok bonyolultabbá válása a statisztikákat rövid életűvé teszi, az adatokban tükröződő valóság néhány év alatt átalakul, nem olyan maradandó, mint a régebbi statisztikák. Folyamatos párbeszédre és pragmatikus megközelítésre van szükség.

/SHIM, Wonsik – McCLURE, Charles R.: Improving database vendors' usage statistics reporting through collaboration between libraries and vendors. = *College & Research Libraries*, 2002. november, p. 499–513./

(Orbán Éva)

Fizetési módszerek a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzésben

Az amerikai könyvtárakban kevésbé megszokott eljárás a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés. Ezért gondot jelent a megfelelő fizetési/elszámolási módszer kiválasztása, a külföldi valuták használata, a nemzetközi átutalás intézése stb. A cikk a leginkább elterjedt módszerek közül mutat be néhányat (amelyek a magyar olvasóknak inkább érdekesek, mint tanulságosak lehetnek).

Kölcsönös megállapodás

Mary Jackson meghatározása szerint: a kölcsönös megállapodás olyan nem hivatalos megegyezés két könyvtár vezetője között, amelynek célja, hogy kikerüljék a könyvtárközi kölcsönzési díjak fizetését. További előnye, hogy a kölcsönkérő a megrendelés elküldése előtt látja a szolgáltatás árát.

Egy ilyen megállapodás előkészítése előtt tisztázni kell, mely könyvtárakkal érdemes szerződést kötni. Nyilvánvalóan azokkal, amelyekről gyakran rendelnek, de mit jelent a „gyakran”? A megállapodások általában könyvek és meghatározott oldal-számú másolat térítésmentes küldésére terjednek ki.

Az IFLA kuponrendszere

Az IFLA-nak a kiadványok egyetemes hozzáféréssel foglalkozó irodája vezette be az IFLA Voucher Scheme nevű kuponrendszert, hogy megkönnyítse a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés és másolatrendelés díjainak kifizetését.

A kuponok jelenleg műanyag kártya formájúak: a zöld színű 8 dollár, a piros pedig 4 dollár értékű. Az IFLA azt ajánlja a könyvtáraknak, hogy egy tranzakció árát 8 USD (azaz egy kupon) értékben határozzák meg. A kuponokat a kölcsönző könyvtárak összegyűjthetik, s értékükön beválthatják. A rendszerhez bármely könyvtár csatlakozhat. Jelenleg több mint 60 ország mintegy 800 könyvtára veszi igénybe.

Szabályos számlázás

A kérő könyvtárak számára nehézséget jelenthet a számla nyelve, és az átutalandó deviza árfolyama. Sok esetben a számla kifizetését külön pénzügyi irodára bízzák. A legegyszerűbb fizetési eljárás, ha a kölcsönadó könyvtár hitelkártyát is elfogad, mivel a hitelkártyát kezelő bank nemzeti valutában küldi meg a könyvtárnak a számlát.

Letéti számlák és a megrendelések előre fizetése

Letéti számlát akkor nyitnak, ha egy külföldi szolgáltató céghez sok megrendelést küldenek. Erről értesíteni kell valamennyi kölcsönadót, és lehetővé tenni, hogy a számlák ellenértékét lehívassák. Rendszeresen figyelni kell a rendelkezésre álló összeget; feltöltése viszonylag könnyű.

Az OCLC IFM rendszere

Az OCLC IFM (ILL Fee Management = könyvtárközi elszámolási rendszer) a résztvevők számára lehetővé teszi mind a számlák kiegyenlítését, mind a beérkező pénzek kezelését. Érdemes az OCLC megrendelő képernyőjén a MAXCOST mezőt kitölteni, mert ebben az esetben a küldő könyvtár is látja a megrendelő feltételeit. Az egyes könyvtárak közötti kölcsönös elszámolást az OCLC vezeti, a résztvevőknek havi kimutatást küld.

Nemzetközi válaszkupon

Ilyen kupon azokban az országokban vásárolható, amelyek csatlakoztak az Egyetemes Postai Szövetséghez (Universal Postal Union). A kupont a megrendeléshez vagy a számlához kell csatolni. Egy kupon értéke a szabályzat szerint a célországban megegyezik a nem ajánlottan küldött légipostalevél árával. Használatáról a kérő és a küldő könyvtárnak meg kell egyeznie.

/ROBBEN, Christine – WEIBLE, Cherié L.: International payment: methods to consider. = Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply, 12 köt. 3. sz. 2002. p. 29–35./

(Viszocsekné Péteri Éva)

A digitalizálási munkálatok összehangolása az EU-ban. Lundi alapelvek

Az EU tagországok 2000 júniusában fogadták el az Európa Tanács feirai ülésén az *eEurópa 2002* akciótervet, amelynek 3. d) pontja szerint törekedni kell arra, hogy

- az *európai tartalom* megjelenjen a világméretű hálózatokon,
- teljes mértékben ki lehessen használni a digitális technológiákból adódó lehetőségeket.

Az említett célon belül a tagállamok és az Európai Bizottság számára egy külön akció indult a *digitalizálási programoknak az összes tagállamra kiterjedő közös koordinálására*.

2001 áprilisában a tagállamok képviselői és szakértői azért találkoztak a svédországi Lundban, hogy megvitassák a koordináció kérdéseit, és